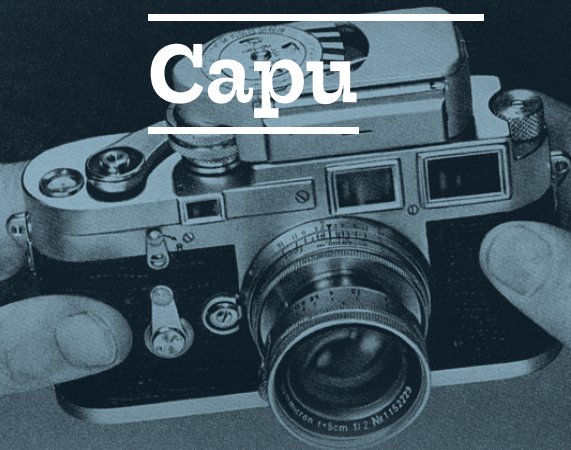

Čekání na Roberta Capu

HOST

**Susana
Fortesová**

„Na ústup je vždycky pozdě. Jednoho dne se znenadání probudíš a uvědomíš si, že tohle nikdy neskončí, že to tak bude pořád. Nasedání do prvního vlaku, spěšné rozhodování. Buď sem, nebo tam. Buď bílá, nebo černá. Tomu důvěřuji, tomu ne. Včera se mi zdálo, že jsem byla v Lipsku s Georgem a ostatními. Měli jsme schůzi v domě u jezera. Seděli jsme u stolu s lněným ubrusem, na kterém byl keramický hrnek s tulipány, kniha Johna Reeda a pistole. Celou noc se mi o té pistoli zdálo, a když jsem se ráno probudila, v krku jsem cítila pachut' sazí.“

Dívka zavřela sešit, jenž jí spočíval na klíně, a zvedla pohled ke krajině, která se za okýnkem rychle míhala. Modravé roviny mezi Rýnem a Vogézy, vesničky s dřevěnými domy, pole růží, trosky středověkého hradu, zničeného během jedné z četných středověkých válek, které Alsasko pustošily. Takto k nám vcházejí dějiny, pomyslela si, aniž tušila, že území, kterým projíždí, se brzy opět promění v bojiště. Válečné vozy, bombardéry Blenheim středního doletu, stíhací dvouplošníky Heinkel 51 německého vojenského letectva... Když vlak projížděl kolem hřbitova, ostatní spolucestující v kupé se pokřižovali. Za toho neustálého kodrcání se jen těžko dalo usnout. Hlavou co chvíli narážela do okenního rámu. Byla unavená. Zavřela oči a uviděla otce zachumlaného do teplého tvídového kabátu, jak stojí na nástupišti lipského nádraží a loučí se s ní. Čelisti pevně semknuté, až se mu v šedivém světle pod přístřeškem svaly ve tváři napínaly jako přístavním nosičům. Pevně stisknout zuby, ruce v kapsách sevřít v pěst a zapřísahat se v jidiš. Takhle to dělají muži, kteří neznají pláč.

Je to otázka povahy anebo principu. City, když náhle vytrysknou, dělají všechno jen mnohem těžší. Otec vedl proti slzám neustálý boj. Když byli malí, zakazoval jim plakat. Stalo-li se, že se kluci ve čtvrti do sebe pustili pěstmi a prohráli, nesměli si přijít domů stěžovat. Natržený ret nebo modřina pod okem byly víc než dostatečným důkazem porážky. Pláč však byl zakázán. Pro ženy takový zákon samozřejmě neplatil. Jenže ona své bratry zbožňovala a za nic na světě by nepřipustila, aby se s ní zacházelo jinak než s nimi. V tomhle vyrostla. Takže jen žádné slzy. Otec dobře věděl, co říká.

Byl to staromilec původem z východní Haliče, jenž stále používal obuv venkovanů s gumovými podrážkami. Vzpomíná si, že když byla malá, vídávala na zahradě u kurníku jeho stopy, připomínající otisky kopyt obrovského býka. O šabatu při obřadu v synagoze byl jeho hlas stejně hluboký jako jeho stopy v zahradě. Hloubka daná asi devadesáti kilogramy váhy.

Hebrejšтина je starobylý jazyk, který v sobě má osamělost trosek. Je jako hlas, jenž tě volá z úbočí kopce, nebo jako lodní siréna, kterou je slyšet do daleka. Melodie žalmů ji stále dojí. Po zádech jí přebíhá mráz, kdykoli ji zaslechne ve snu tak jako teď, když se za hranicí vlak ubírá dál. Pociťuje lehounké šimrání těsně pod hrudníkem. Tam mám asi duši, pomyslela si.

Nikdy nevěděla, co je to duše. Jako malá holka, když bydleli v Reutlingenu, myslela, že duše jsou bílé pleny, které matka věšela na terase. Oskarova duše. Karlova. A její. Ale teď už těm věcem nevěří. Kdyby mohla, tak by Bohu Abrahámovu a dvanácti kmenů izraelských přerazila vaz. Nebyla mu nic dlužná. Tisíckrát raději měla anglickou poezii. Eliotova báseň ti pomůže zbavit se zla, pomyslela si. Vždyť Bůh mi vůbec nepomohl dostat se z vězení na Wächterstraße.

Byla to pravda. Dostala se odtamtud sama, vlastními prostředky, díky své rozvážnosti. Taková blondýnka, tak mladá a tak dobře oblečená, to přece nemůže být komunistka, pomysleli si jistě její věznitelé. Ona si to také myslela. Když chodila

do tenisového klubu ve Waldau, vůbec by ji nenapadlo, že se bude zajímat o politiku. Pěkně opálená pokožka, bílý svetřík, krátká plisovaná sukýnka... Má ráda ten pocit, který ovládne tělo po cvičení. A také má ráda tanec, rtěnku, ráda nosí klobouk, kouří cigarety se špičkou, pije šampaňské. Jako Greta Garbo ve filmu *Gösta Berling*.

Vlak teď vjel s dlouhým hvízdáním do tunelu. Ocitli se ve tmě. Nadechla se vzduchu prosyceného pachem, který stoupá z vagonů a který je pro železnici tak typický.

Neví přesně, kdy se to vlastně všechno zvrtilo. Stalo se to, ani nevěděla jak. Bylo to kvůli těm zatraceným sazím. Jednoho dne byl v ulicích cítit nádražní pach. Zapáchalo to kouřem, jaký bývá při požáru, když se pálí kůže. Vysoké holínky řádně naleštěné, kožené pásky, hnědé košile, řemeny s cvočky, vojenské řemínky... Jednou v úterý, když s kamarádkou Ruth vycházely z kina, viděla ve čtvrti Weissenhof skupinu mladíků, kteří si zpívali nacistickou hymnu. Byli to jen takoví holobrádci. Nikdo tomu nevěnoval větší pozornost. Pak přišel zákaz provozovat židovské obchody. Vzpomíná si, jak se matka sklonila pro šálu, která jí upadla, když do ní majitel krámků strčil a vyhodil ji ven. Ten výjev byl v její paměti jakýmsi výronem. Modrá šála špinává od sněhu. Téměř ve stejnou dobu došlo k pálení knih a partitur. Pak lidé začali zaplňovat stadiony. Krásné ženy, zdraví mládenci, ctihodní otcové rodin. Nebyli to fanatici, ale obyčejní lidé, prodavači aspirinu, ženy v domácnosti, studenti, dokonce Heideggerovi žáci. Všichni projevům pozorně naslouchali, ne nechali se klamat. Věděli, co se děje. Bylo třeba si vybrat, a tak si vybrali. Vybrali si.

Osmnáctého března v sedm večer ji v domě rodičů zadržela hlídka SA. Pršelo. Přišli pro Oskara a Karla, ale jelikož ti nebyli doma, odvedli si ji.

Rozbité zámky, pozotvínané skříně, vyvrácené zásuvky, poházené papíry... Našli poslední dopis, který jí Georg poslal z Itálie. Podle nich byl prostoupený bolševickým svinstvem. Co

se dá od Rusa čekat? Georg nikdy nedokázal mluvit o lásce a vynechat přitom třídní boj. Aspoň že se mu podařilo utéct do bezpečí. Řekla jim pravdu, poznala ho na univerzitě. Studoval medicínu v Lipsku. Tak napůl spolu chodili, ale každý bydlel jinde. On ji nikdy nedoprovázel na večírky, na něž ji zvali přátelé, a ona se ho zase nikdy neptala na jeho schůze, které probíhaly za svítání. „Politika mě nikdy nezajímala,“ řekla jim. Asi se jim to zdálo přesvědčivé. Pravděpodobně tomu napomohlo i její oblečení. Měla na sobě vínově červenou sukni, kterou dostala od tety Terry k promoci, boty na vysokém podpatku a halenku s výstřihem. Vypadalo to, jako by ji z SA přišli zatknout zrovna ve chvíli, kdy se chystala jít tancovat. Matka vždycky říkávala, že vhodné oblečení jí může zachránit život. Měla pravdu. Nikdo na ni nevztáhl ruku.

Zatímco ji vedli chodbou k cele, ze západního křídla k ní dolehl křik provázející výslechy. Když pak na ni přišla řada, sehrála svou roli dobře. Naivní a vystrašená dívka. A opravdu to tak bylo, i když ne natolik, aby přestala myslet. Skutečnost, že člověk zůstane naživu, někdy závisí jen na tom, že si uchová hlavu na správném místě a zbystří všechny smysly. Pohrozili jí, že zůstane ve vězení, dokud se Karl s Oskarem sami nepřihlásí. Ona je však přesvědčila, že jim skutečně nemůže poskytnout žádné informace. Prerývaný hlas, doširoka otevřené oči, něžný úsměv.

V noci ležela mlčky na pryčně, kouřila a dívala se do stropu. Její hrdost byla trochu dotčená. Měla chuť s celým tím divadýlkem skoncovat. Myslela na své bratry, modlila se, aby už byli v ilegalitě, aby se dostali do Švýcarska nebo do Itálie jako Georg. Plánovala i svůj útěk, hned jak se jí podaří dostat se odtud. Německo už nebylo její zemí. Nezamýšlela jen dočasně uniknout, chtěla začít nový život. Cizí jazyky, které se naučila, jí přece budou k něčemu dobré. Musí odtud vypadnout. Podaří se jí to. Byla si tím jistá. K tomu měla svou hvězdu.

Vlak s kodrcáním horského povozu opět vyjel na světlo. Ocitli se v jiné krajině. Řeka, statek obklopený jabloněmi, malé

vesnice s komíny, z nichž stoupá kouř. Začínalo se smrákat, když vlak vyjel z poslední zatáčky. Děti stojící vysoko na náspu zvedly paže a mávaly rukama zleva doprava.

První padající hvězdu viděla v Reutlingenu, když jí bylo pět. Vraceli se pěšky z Jákobova pekařství s moučníkem z kondenzovaného mléka a se semínky k večeři. Karl šel vepředu a kopal do kamínek. Ona s Oskarem šli vždycky kousek za ním. A tehdy Karl ukázal na nebe prstem poučujícího staršího sourozence.

„Dívej, Pstroužku. Něco si přeješ.“ Vždycky jí tak říkali. Tam nahoře měla tma barvu švestek. Tři děti s rameny u sebe se dívaly na nebe, zatímco hvězdy padaly, po dvou, po třech, po hrstech, jako když se sype sůl. Ještě teď, když si na to vzpomene, cítí na ramenou vůni rukávů vlněných svetru.

„Kometa je dárek štěstěny,“ řekl Oskar.

„Jako narozeninový dárek?“ zeptala se.

„Lepší. Protože je to navždycky.“

Jsou věci, o nichž vědí jen sourozenci. Jde o jisté maličkosti, jež špion využívá k ověření totožnosti. O vzpomínky sklouzávající pod dlouhou travu dětství.

Karl byl z nich vždycky nejbystřejší. Naučil ji, jak se chovat v případě zatčení. A také tajné dorozumívací šifry používané Komunistickou mládeží, kdy se písmena vytukávala do zdi. Díky tomu si aspoň vysloužila uznání spoluvězeňkyň z cely. Aby se ve vězení dalo přežít, je třeba posílit mechanismus vzájemné pomoci. Stojíš za tolik, kolik toho umíš. Oskar jí vysvětlil, jak se vnitřně zocelit, aby dokázala ledacos vydržet, jak skrýt své slabiny, jak se chovat vyrovnaně, sebejistě. Ať tě city nezradí, říkával jí, nebezpečí je cítit. Musíš ho vidět přicházet.

Nedůvěřivě se rozhlédla kolem. Jeden z cestujících ve vlaku bez přestání kouřil. Byl oblečen v černém. Otevřela okno, aby kouř mohl ven, a opřela ruce o rám. Drobounký déšť jí dopadal na vlasy a osvěžil jí tvář. Cítím ho, pomyslela si. Je tady, vedle mě. Musíš myslet rychleji než oni, vypař se, vysmekni se,

prostě nějak zmiz, staň se někým jiným, říkával jí. A tak se to naučila. Vymyslela si postavu a hrála si na ni, stejně jako v pubertě, když si hrávaly s kamarádkou Ruth a napodobovaly filmové herečky, stavěly se do vyzývavých póz a v prstech držely cigaretu v dlouhé špičce. Asta Nielsen a Greta Garbo. Přežít znamená utíkat kupředu.

Po dvou týdnech ji pustili. Čtvrtého dubna. Na okenním parapetu ležela červená jiřina a otevřená knížka. Rodinné vyjednávání prostřednictvím polského konzula se ukázalo jako velmi účinné. Ale ona si vždycky myslela, že se odtamtud dostala díky své šťastné hvězdě.

Fakt, že na Zemi lze pociťovat vliv hvězdných konstelací, není žádnou metaforou. Je to stejný případ, jako když se potvrdí překvapivá přesnost nerostů ukazujících k magnetickému pólu. Hvězdy, vysílající své zprávy miliony světelných let, vedly kartografy a mořeplavce po celá tisíciletí. Přenášejí-li se zvukové vlny éterem, pak někde v galaxii nutně jsou i žalmy, litanie a prosby lidí a vznášejí se tam mezi hvězdami.

Jahve, Elohim, Siod, Brausen, ať už jsi kdokoli, Pane pohrom a oceánů, zákonodárce chaosu a zničených zástupů, Pane, jemuž patří náhoda i zkáza, zachraň mě.

Vlak přijížděl k nástupišti pod kovovou klenbou nádraží Gare de l'Est. Na druhé straně za okýnkem panoval běžný ranní provoz obyčejného pracovního dne. Dívka otevřela sešit a začala psát.

„Když svět, kam by se člověk mohl vrátit, už není, musí se spoléhat na štěstí. Na schopnost improvizovat a na chladnou hlavu. To jsou mé zbraně. Používala jsem je od malička. Proto jsem přežila. Jmenuji se Gerta Pohorylle. Narodila jsem se ve Stuttgartu, ale jsem Židovka s polským pasem. Zrovna jsem přijela do Paříže, je mi dvacet čtyři let a jsem naživu.“

Zazvonil zvonek u dveří a ona zůstala nehnutě stát u plotny, s čajovou konvicí v ruce a se zatajeným dechem. Nikoho nečekala. Šedivý mrak za oknem v podkroví těžce doléhal na střechy domů na ulici Rue Lobineau. Rozbité sklo bylo slepené pruhem lepicí pásky, kterou tam Ruth pečlivě připevnila. Bydlely v tom bytě spolu už od příjezdu do Paříže.

Gerta si rozkousla ret až do krve. Myslela si, že strach už je pryč, jenže nebyl. Je to jedna z věcí, které se naučila. Pokud se jednou strach, ten opravdový, usídí v těle, už nikdy nezmizí. Zůstane tam příkrčený v podobě úzkosti, i když není proč, protože člověk už je v bezpečí, ve městě s domy s podkrovím a bez kobek, kde lidi umlátí k smrti. Bylo to, jako když se schází po schodech, u nichž vždycky chybí poslední stupínek. Zná ten pocit, řekla si, jakmile znovu popadla dech, jako by jí zvýšená hladina adrenalinu zocelila ducha. Strach teď ležel na dlaždicích v kuchyni, na něž se vylila trocha čaje. Poznala ho, jako člověk poznává starého druha z cest. A každý přitom ví, kde se ten druhý nachází. Ty tam. Já tady. Každý na svém místě. Možná je to tak dobře, pomyslela si. Když se zvonek ozval podruhé, pomaličku položila konvici na stůl a šla otevřít.

Hubený kluk s jemným chmýřím nad horním rtem se mírně předklonil v náznak úklony a podal jí dopis. Byla to podlouhlá bílá obálka bez poštovního razítka, jen s modročerveným znakem Střediska pomoci uprchlíkům. Její jméno a adresa byly napsány na stroji velkými písmeny. Sotva začala rozlepovat obálku, ucítila tep ve spáncích. Byl pomalý. Tak se asi cítí obžalovaný při čekání na rozsudek. Vinen. Nevinen. Nerozuměla moc dobře tomu, co v dopise stálo. Musela si to přečíst

několikrát, až strnulost svalů pomínula a její výraz se pomalu měnil, jako když vyjde slunce schované za mrakem. Ne že by se teď usmívala, ale úsměv se rozlil v jejím nitru. Rozprostřel se ve všech rysech tváře, nejen v koutcích rtů, ale i v očích, v jejím pohledu, když jej náhle upřela ke stropu, jako by zachytila vznášející se pírko z andělského křídla. Jisté věci umí vyjádřit jenom sourozenci. A jakmile je vyřknou, vše se vrací na svá místa a celý vesmír se přeskupí a znovu uspořádá. Pasáž z dobrodružného románu, který si v dětství četli před večerí nahlas na schodech v předsíni, může mít v sobě tajnou šifru, jejíž význam nedokáže rozluštit nikdo jiný. Proto, jen co si Gerta přečetla větu: „*Před jeho očima se otvíral pohled na ostré zákruty řeky, na opevněné místo, na němž se tyčily dvě katedrály, tři paláce a zbrojnice,*“ pocítila teplo světýlka olejové lampy. Cítila, jak jí stoupá pod rukávy svetru a ozařuje obrázek na titulní straně knihy, na kterém muž se svázanýma rukama jde zasněženou krajinou za koněm, v jehož sedle sedí Tatar... A to už s naprostou jistotou věděla, že tím opevněným místem je Kreml, ta řeka se jmenuje Moskva stejně jako město, jak je popsáno v první kapitole *Carova kurýra*, románu o Michailu Strogovovi. Oddechla si úlevou, protože pochopila, že Oskar s Karlem jsou v bezpečí.

Ta zpráva jí dodala vnitřní sílu, náboj překypující životem, a ona to naléhavě potřebovala dát najevo. Chtěla to říci Ruth, Willimu, ostatním. Podívala se na sebe do zrcadla na dveřích skříně. Ruce zabořené v kapsách, krátké blond vlasy lemuující obličej, vysoko klenuté obočí. Prohlížela se rozvážně a pečlivě, jako by se najednou ocitla před neznámou ženou. Měřila necelý metr padesát, tělo měla drobné a šlachovité jako žokej. Ani příliš krásná, ani příliš důvtipná. Obyčejná dívka, jedna z pětadvaceti tisíc uprchlíků, kteří toho roku přijeli do Paříže. Ruce s ohrnutými rukávy košile, šedé kalhoty, vystouplá brada. Přistoupila k zrcadlu o trochu blíž a všimla si něčeho v očích. Jakéhosi bezděčného vzdoru, který si neuměla nebo nechtěla

vyložit. Vytáhla tedy ze zásuvky nočního stolku rtěnku, lehce rozevřela rty a načrtla si úsměv červení tak křiklavou, až působila téměř nestoudně.

Někdy se může stát, že se člověk ocitne stovky kilometrů od domova, v Latinské čtvrti, v podkrovním bytě s vlhkými skvrnami na stropě a s potrubím, které zní jako houkající parník, a přitom vlastně ani neví, co bude dál. Nemá povolení k pobytu ani peníze, kromě těch, které se přátelům ze Stuttgartu občas podaří poslat. Může odhalit pradávné důvody vykořenění, v duši pocítit stejnou bezútěšnost jako všichni ti, kdo jsou přinuceni ujít těch nejdelších tisíc metrů v životě, ale pak na sebe pohlédnou do zrcadla a zjistí, že i přesto mají ve tváři odhodlání být šťastní, mají výraz zapálené rozhodnosti, která je nezlomná, bez trhlin. Možná že tenhle úsměv je mou jedinou záchranou, pomyslela si. Nejrudější rty v celé Paříži té doby.

Popadla z věšáku plášť a vyběhla do dopoledních ulic.

Město nad Seinou, které už několik měsíců poznamenával kvas nejrůznějších myšlenek, bylo ideálním místem k projevování těch nejsmělejších nápadů. Kavárny na Montparnasse, kde bylo stále otevřeno, se pro čerstvě příchozí proměnily v srdce světa. Vyměňovali si tam adresy, probírali možnosti jak získat práci, mluvili o nejnovějších zprávách z Německa, občas se sem dostaly i berlínské noviny. Bývalo zvykem obcházet všechny stoly, jít od jednoho k druhému, aby člověk získal celkový přehled o událostech dne. Gerta s Ruth se obvykle scházely na zahrádce kavárny Le Dôme. A právě tam Gerta svou zvláštní chůzí zamířila, když přecházela ulici Rue de Seine, ruce v kapsách pláště, ramena přikrčená chladem. Měla ráda to popelavé světlo, velkorysou otvírací dobu, kovové okapy na střeších, otevřená okna a představy o světě.

Ale Paříž nebyla jen tohle. Mnozí Francouzi považovali tu obrovskou vlnu přistěhovalců za přítěž. „Pařížané tě obejmou, a pak tě nechají na dvoře drkotat zuby,“ říkávala Ruth a nebyla daleko od pravdy. Osud evropských Židů se začínal ve městě

promítat na zdech tak, jak k tomu došlo dřív v Berlíně, Buda-
pešti, ve Vídni... Když Gerta procházela kolem nádraží Aus-
terlitz, kde měla vyzvednout balík, uviděla skupinku mladíků
z Croix de Feu, jak na zdi metra vylepují protizidovské plakáty,
a rázem se jí zatmělo před očima. Hrdlem jí zase stoupal čpavý
pach sazí. Stalo se to náhle a bylo to něco jiného než strach, kte-
rý pocítila doma, když se ozval zvonek. Šlo spíše o jakýsi neovla-
datelný výbuch, pocit ohromení, jenž ji přiměl vykřiknout hla-
sem, který zněl suše a silně a tomu jejímu se vůbec nepodobal.

„*Fascistes! Fils de pute!*“ slyšela sama sebe, jak jim nadává,
hlasitě a zřetelně, dokonalou francouzštinou. Přesně takhle to
řekla. Bylo jich pět. Všichni měli kožené bundy a holínky, jako
mají kohouti ostruhy. Kam se k sakru poděla moje vyrovna-
nost a rozvážnost, pomyslela si s lítostí, ale už bylo příliš pozdě.
Starší muž, který právě vycházel z pošty, si ji vyčítavě přeměřil
od hlavy k patě. Francouzi jsou vždy tak umírnění a zdvořilí.

Ten nejvyšší ze skupinky se otočil a rázně vykročil smě-
rem k ní. Mohla se uchýlit do některého obchůdku či do ka-
várny anebo přímo do výdejny balíků na poště, ale neudělala
to. Nenapadlo ji to. Jen změnila směr chůze a zamířila do úzké
uličky s visutými balkony. Šla a snažila se přitom nepřidávat do
kroku. Jen si přitiskla kabelku k břichu, aby se tak instinktivně
chránila, a pozorně naslouchala krokům za sebou, aniž se oto-
čila. Nedošla ani na roh bloku, a uslyšela zcela zřetelně, slovo
za slovem, co ten člověk za jejími zády řekl, když na ni ukázal.
Hlas měl řezavý jako ostří pily. A to už se rozběhla. Ze všech
sil. Bylo jí jedno, kam utíká, jako by běh ani nebyl odpovědí na
konkrétní výhrůžku, kterou si zrovna vyslechla. Jako by reago-
vala na něco úplně jiného, co měla v sobě a co ji úplně zaslepilo.
Jako by uvízla uprostřed labyrintu. A taky že ano. V ústech měla
sucho a cítila, jak jí hrdlem stoupá bodavý pocit studu a poní-
žení. Jako když byla malá školačka a kamarádky se smály jejich
zvykům. Opět byla holčičkou v bílé halence a skládané sukýnce,
která nesměla o šabatu sahat na peníze a která z hloubi duše

nenáviděla vědomí, že je Židovka, protože kvůli tomu byla zranitelná. Být Židovkou, to byla modrá šála ušpiněná od sněhu na prahu krámku s kořením a její matka, jak se se sklopenou hlavou ohýbá. Teď prudce kličkovala mezi kolemjdoucími, narážela do nich a nutila je, aby se za ní překvapeně ohlédli. Dívka, která má takto naspěch, může utíkat jen sama před sebou. Zabočila do uličky s šedými mansardami, ve které byla cítit kvěťáková polévka. Z toho pachu se jí zvedl žaludek. A to už jí nezbylo nic jiného než se zastavit. Opřela se o okapovou rouru na rohu a vyzvracela čaj, který měla k snídani.

Bylo po dvanácté, když konečně dorazila na zahrádku kavárny Le Dôme. Pokožku měla pokrytou potem, zvlhlé vlasy shrnuté dozadu.

„Co se ti k čertu stalo?“ zeptala se Ruth.

Gerta zabořila ruce do kapes. Se svěšenými rameny ztěžka dopadla do jednoho z proutěných křesílek, ale neodpověděla. Tedy přinejmenším ne jasně.

„Dnes večer chci jít do Chez Capoulade,“ to bylo vše, na co se zmohla. „Jestli chceš jít se mnou, tak fajn. Když ne, půjdu sama.“

Kamarádka si ji najednou začala vážně prohlížet. Její oči jako by hodnotily a vyvozovaly vlastní závěry. Zнала Gertu až příliš dobře.

„Určitě?“

„Ano,“ odpověděla.

To může znamenat spoustu věcí, pomyslela si Ruth. A jednou z nich je vrátit se na začátek. Ocitnout se v místě, z něhož, jak si myslely, utíkají. Ale neřekla nic. Rozuměla jí. A jak by taky ne? Vždyť sama cítila, že ji mužou vzít všichni čerti pokaždé, když ve Středisku pro uprchlíky ve 4. obvodu, kde pomáhala, musela směřovat nově příchozí do jiných čtvrtí a věděla, že i tam je odmítnou, protože nebylo možné poskytnout stravu a přístřeší všem. Největší vlna dorazila v tu nejhorší chvíli, zrovna když počet nezaměstnaných povážlivě vzrostl. Mnoho

Francouzů si myslelo, že příchozí jim utrhnou chleba od úst, a proto čím dál častěji svolávali do ulic protizidovské manifestace. Kruh z Německa, který je obklíčil, se na všech stranách nebezpečně stahoval.

Uprchlíci si museli předávat stejnou tisícífrankovou bankovku, aby ji mohli ukázat francouzským celníkům. Prokázali se tak dostatkem prostředků, a díky tomu získali povolení ke vstupu. Ovšem Gerta s Ruth nebyly tak bezbranné. Obě byly hezké a mladé, mluvily několika jazyky a dokázaly se uvolnit.

„Ty potřebuješ pořádnýho mužskýho,“ řekla Ruth, když si zapalovala cigaretu, a její tón prozrazoval, že si přeje změnit téma rozhovoru. „Možná, že tě pak přejde chuť komplikovat si život. Neumíš být sama, Gerto. Jen si to přiznej. Napadají tě pak divný myšlenky.“

„Nejsem sama. Mám Georga.“

„Georg je příliš daleko.“ Ruth na ni znovu pohlédla, teď už jen s minimálním náznakem výtky. Nakonec jí vždycky dělala pečovatelku, ne snad proto, že byla o pár let starší, ale proto, že tak to mezi nimi vždycky chodilo. Dělala si starosti, aby se Gerta zase do něčeho nezapletla. A snažila se tomu zabránit, jak nejlépe uměla. Neuvědomovala si přitom, že osud někdy mění karty a člověk na útěku před psem potká vlka. Nečekané věci přicházejí vždy bez znamení, která by je ohlašovala. Dochází k nim mimoděk, stejnou náhodou, kvůli které by k nim dojít nemuselo. Například schůzka, dopis. Nakonec všechno přichází. Dokonce i smrt přijde, ale na tu je třeba umět čekat. „Dnes jsem se seznámila s jedním Maďarem, je to tak napůl blázen,“ řekla a spiklenecky mrkla. „Chce se mnou udělat pár fotek. Říká, že potřebuje blondýnku k nafocení reklamy. Jen si představ, je to pro švýcarskou pojišťovnu...“ poznamenala a tvář se jí rozzářila úsměvem, v němž se mísilo drzé šibalství s mírnou marnivostí. A v takové reklamě si ji člověk opravdu dokázal lehce představit. Vyhlížela zdravě. Růžové tváře jí lemovaly sestřižené blond vlasy, na levé straně rozdělené pěšinkou, s výraznou vlnou, která

jí dodávala vzhled filmové hvězdy. Gerta se svým chlapeckým účesem, vystouplými lícními kostmi a poněkud škodolibýma očima se zelenými a žlutými tečkami vedle ní působila dojmem zvláštní krásy.

Ted' se obě otevřeně smály, usazené v proutěných křesílkách na zahrádce. Tohle se Gertě na kamarádce líbilo nejvíc. To, jak snadno dokázala všechno obrátit v žert a tím ji vytáhnout z temných zákoutí vlastní mysli.

„Kolik ti zaplatí?“ zeptala se věcně. Nezapomínala totiž, že i když je ten nápad pobavil, jejich situace stále nebyla ničím jiným než jen živořením. Nebylo by to poprvé, kdy by se nechaly najmout jako modelky a vyřešily tím na pár dní nájem nebo přinejmenším večeři.

Ruth potřásla hlavou, jako by jí bylo líto, že zklame Gertino očekávání.

„Je to jeden z našich,“ řekla. „Žid z Budapešti. Nemá ani frank.“

„Škoda!“ pronesla Gerta a schválně teatrálně mlaskla. „Je aspoň hezký?“ zavtipkovala. Opět z ní byla ta lehkovážná a veselá dívka z tenisového klubu ve Waldau. Ale šlo jen o vzdálený odraz. A možná také ne. Možná se v ní svářily dvě ženy. Dospívající Židovka, jež se chtěla stát Gretou Garbo a zbožňovala vybrané způsoby, drahé šaty a starobylé básně, které uměla zpaměti, a aktivistka, tvrdá i zasněná, toužící změnit svět. Greta nebo Gerta. Toho večera si ta druhá vybojovala dvě pídě prostoru.

Chez Capoulade se nacházel v nevětraném sklepě na třídě Boulevard Saint-Michel, v domě č. 63. Tam se už několik měsíců scházeli horliví stoupenci levice z celé Evropy. Většinou to byli Němci, někteří z lipské skupiny, jako třeba Willi Char-dack. Ke konci tam bývalo málo světla a atmosféra připomínala katakomby. Byli tam všichni: nedočkavci, ti přísní, ti tvrdí, zastánci přímého řešení, důvěřivci. Měli zapálený pohled a rozhodná gesta. A pokaždé ztišili hlas, třeba když oznamovali, že

André Breton se rozhodl vstoupit do komunistické strany, nebo když četli úvodník z *Pravdy*. Kouřili jednu cigaretu za druhou jako mladí korzáři. Jedni citovali Marxe, jiní Trockého, byla to zvláštní dialektika jednotlivých pojetí a jejich popírání, teorií a polemik. Gerta se ideologických diskuzí neúčastnila. Držela se stranou, pohroužená sama do sebe. Moc tomu všemu nerozuměla. Chodila tam, protože byla Židovka a antifašistka, a možná i proto, že pociťovala zvláštní hrdost, která se příliš nehodila k tomu jazyku plnému axiomů, citátů, anátémat a dialektiky historického materialismu. Měla hlavu plnou jiných slov, která zaslechla ráno u nádraží Austerlitz. Chvillemi se jí dařilo na ta slova opravdu zapomenout, ale pak jí znenadání znovu vytanula na mysl, provázená pronikavým zvukem pily.

„Je te connais, je sais qui tu es.“